

Куций В. В.,

*здобувач наукового ступеня доктора філософії кафедри криміналістики та судової медицини
Національної академії внутрішніх справ*

ВЗАЄМОДІЯ СУБ'ЄКТА РОЗСЛІДУВАННЯ ЗІ СПІВРОБІТНИКАМИ ОПЕРАТИВНИХ ТА ІНШИХ ПІДРОЗДІЛІВ НА ПОЧАТКОВОМУ ЕТАПІ РОЗСЛІДУВАННЯ НЕЗАКОННОГО ЗАЙНЯТТЯ РИБНИМ, ЗВІРИНИМ АБО ІНШИМ ВОДНИМ ДОБУВНИМ ПРОМИСЛОМ

INTERACTION OF THE SUBJECT OF THE INVESTIGATION WITH EMPLOYEES OF OPERATIONAL AND OTHER UNITS AT THE INITIAL STAGE OF THE INVESTIGATION OF ILLEGAL EMPLOYMENT IN FISH, GAME OR OTHER WATER EXTRACTIVE FISHING

Стаття присвячена аналізу взаємодії суб'єкта розслідування зі співробітниками оперативних та інших підрозділів на початковому етапі розслідування незаконного зайняття рибним, звіриним або іншим водним добувним промислом. У статті проведено аналіз позицій науковців щодо питання взаємодії суб'єкта розслідування із іншими суб'єктами при розслідуванні кримінальних правопорушень. Визначено, що до кола суб'єктів, з якими співпрацюють суб'єкти розслідування належать: оперативні підрозділи Національної поліції; Держекоінспекція та Держрибагентство; Управління авіації та поліції на воді Національної поліції України; прокуратура; громадськість. Така співпраця спрямована на отримання необхідної інформації про факти, пов'язані з незаконним водним добувним промислом, та визначення розмірів шкоди, завданої цією протиправною діяльністю.

Виокремлено форми взаємодії оперативних підрозділів Національної поліції з іншими правоохоронними органами під час розслідування незаконного зайняття рибним, звіриним або іншим водним добувним промислом: організація та проведення загальних тематичних засідань, оперативних нарад керівників правоохоронних органів чи їх уповноважених заступників з метою обговорення проблем і визначення їх рішень щодо протидії видобку та реалізації водних ресурсів; спільна розробка нормативно-правових актів, участь у круглих столах щодо здійснення взаємодії та проведення необхідних заходів з метою врегулювання питань щодо легалізації видобутку водних ресурсів; створення слідчо-оперативних груп з розслідування вказаної категорії кримінальних правопорушень та активна участь представників правоохоронних органів у їх діяльності; участь у проведенні спільних заходів щодо комплексного використання сил і засобів з метою недопущення незаконного водного добувного промислу; взаємне оперативне інформування правоохоронними органами один одного та обмін необхідною інформацією про факти готування чи здійснення незаконного водного добувного промислу, а також шляхів його незаконного збуту як усередині держави, так і за кордон.

Ключові слова: *взаємодія, розслідування, незаконне зайняття рибним, звіриним або іншим водним добувним промислом, кримінальне провадження.*

The article is devoted to the analysis of the interaction of the subject of the investigation with the employees of operational and other units at the initial stage of the investigation of illegal employment in fish, game or other water extractive fishing. The article analyzes the positions of scientists on the issue of interaction of the subject of the investigation with other subjects during the investigation of criminal offenses. It was determined that the circle of subjects with which the subjects of the investigation cooperate include: operational units of the National Police; State Ecoinspection and State Fisheries Agency; Directorate of Aviation and Water Police of the National Police of Ukraine; prosecutor's office; public. Such cooperation is aimed at obtaining the necessary information about the facts related to illegal aquatic extractive fishing and determining the extent of the damage caused by this illegal activity.

The forms of interaction of the operational divisions of the National Police with other law enforcement agencies during the investigation of illegal occupation of fish, game or other aquatic extractive industries are distinguished: the organization and holding of general thematic meetings, operational meetings of the heads of law enforcement agencies or their authorized deputies for the purpose of discussing problems and determining their solutions regarding countering the extraction and realization of water resources; joint development of normative legal acts, participation in round tables

regarding the implementation of interaction and carrying out the necessary measures in order to settle issues related to the legalization of water resources extraction; creation of investigative and operative groups for the investigation of the specified category of criminal offenses and active participation of representatives of law enforcement agencies in their activities; participation in the implementation of joint measures regarding the integrated use of forces and means in order to prevent illegal water extractive fishing; mutual operational information by law enforcement agencies of each other and the exchange of necessary information about the facts of preparation or implementation of illegal water extractive fishing, as well as ways of its illegal sale both within the state and abroad.

Key words: *interaction, investigation, illegal occupation of fish, game or other aquatic extractive industry, criminal proceedings.*

Постановка проблеми та її актуальність.

Сучасні стратегії боротьби з злочинністю потребують об'єднання зусиль різних правоохоронних органів та громадськості для подолання злочинних явищ, забезпечення стабільної ситуації та дотримання законності. У виявленні та розслідуванні незаконного зайняття рибним, звіриним або іншим водним добувним промислом головну роль відіграють Держекоінспекція, Держрибагентство, Управління авіації та поліції на воді Національної поліції України, прокуратура, громадськість, а також оперативні підрозділи Національної поліції (90 %), які мають повноваження здійснювати профілактичну діяльність, виявляти та припиняти порушення, встановлювати причини та умови, що сприяють вчиненню правопорушень, та приймати заходи для їх усунення. Також слідчий співпрацює з прокурором та іншими фахівцями.

Оскільки жоден правоохоронний орган не може самостійно впоратися з поставленими завданнями з охорони прав та свобод людини і громадянина, а також захисту інтересів держави в цілому, співпраця суб'єктів розслідування з іншими уповноваженими органами, установами та організаціями, особливо під час протидії незаконному водному добувному промислу, має важливе значення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Окремі аспекти взаємодії правоохоронних органів під час розслідування кримінальних правопорушень присвячували своє наукові доробки такі науковці, як Л.І. Аркуша, А.Ф. Волобуєв, А.Я. Дубинський, В.С. Кузьмічов, Є.Д. Лук'янчиков, М.В.Салтєвський, О.Ю. Татаров, В.В.Тіщенко, Л. Д. Удалова, К.О.Чаплинський, Ю.М. Черноус, А.Я. Хитра, В.Ю. Шепітько та ін. Водночас питанню взаємодії суб'єкта розслідування зі співробітниками оперативних та інших підрозділів на початковому етапі розслідування незаконного

зайняття рибним, звіриним або іншим водним добувним промислом залишилося поза увагою дослідників.

Метою статті є дослідження питання взаємодії суб'єкта розслідування зі співробітниками оперативних та інших підрозділів на початковому етапі розслідування незаконного зайняття рибним, звіриним або іншим водним добувним промислом.

Виклад основного матеріалу. Метою вказаної взаємодії є забезпечення та проведення необхідних заходів не підпорядкованих між собою правоохоронних органів, установ та організацій, а також участь у цій діяльності громадськості задля зменшення випадків незаконного зайняття рибним, звіриним або іншим водним добувним промислом, забезпечення притягнення до кримінальної відповідальності осіб, які до цього причетні, створення умов, внаслідок яких реалізація предметів злочинного посягання за ст. 249 КК України буде максимально невідгодною діяльністю, а видобування – вкрай ризиковою справою.

Для створення умов панування режиму законності в місцях, багатих на водні організми тваринного чи рослинного походження, де нелегально здійснюється його видобування, забезпечення екологічної безпеки держави вимагає наявності стійких і постійних зв'язків між різними правоохоронними органами, установами, організаціями та громадськістю, завданням яких є налагодження та зміцнення взаємодії при виявленні та розслідуванні, вжитті профілактичних заходів щодо незаконного водного добувного промислу й реалізацією заборонених до вилову риби, інших водних тварин та рослин.

Взаємодія суб'єктів права формує структуру правової системи, а стабільність зв'язків забезпечується за допомогою правових засобів. Ефективність виявлення та розслідування кримінальних правопорушень, зокрема на етапах встановлення

обставин підготовки або вчинення кримінального правопорушення, значною мірою залежить від належно організованої взаємодії уповноважених суб'єктів сторони обвинувачення, зокрема органів досудового розслідування. Ефективна співпраця повинна відповідати вимогам кримінального процесуального та оперативного-розшукового законодавства, забезпечувати дотримання засад кримінального провадження, зберігати керівну роль та самостійність детектива, використовувати методики, наукові та технічні досягнення на досудовому розслідуванні кримінальних правопорушень, притягати до відповідальності осіб, які їх вчинили, відновлювати порушені права та інтереси фізичних і юридичних осіб [1, с. 115].

У свою чергу, О. В. Одерій визначає її як узгоджену спільну діяльність уповноважених суб'єктів (органів і посадових осіб), яка полягає в застосуванні засобів, прийомів та методів збирання, дослідження, оцінки й використання доказів з метою розкриття, розслідування, судового розгляду та запобігання злочинам [2, с. 20].

Варто погодитися з думкою В. С. Кузьмічова у тому, що взаємодія – це процес спільної діяльності двох або більше суб'єктів, які впливають один на одного, змінюючи якісні характеристики своєї діяльності, взаємодіючи між собою для досягнення спільної мети [3, с. 26] й наголосити, що взаємодія під час досудового розслідування незаконного зайняття рибним, звіриним або іншим водним добувним промислом – це спільна діяльність відповідно до чинного законодавства слідчого/дознавача зі співробітниками оперативних та інших підрозділів у кримінальних провадженнях за ст. 249 КК України й спрямована на забезпечення швидкого, повного та неупередженого досудового розслідування.

Згідно з Інструкцією про організацію співпраці органів досудового розслідування з іншими підрозділами Національної поліції України у запобіганні кримінальним правопорушенням, їх виявленні та розслідуванні, основними завданнями є запобігання кримінальним правопорушенням, виявлення та розслідування таких випадків, притягнення до відповідальності осіб, які їх скоїли, компенсація завданої шкоди, відновлення порушених прав та інтересів фізичних і юридичних осіб [4].

Під час розслідування злочинів проти довілля важливою є взаємодія між різними

відомчими структурами. Це включає співпрацю слідчого з оперативними підрозділами, природоохоронними органами, експертними установами та громадськістю. Також важливою є міжнародна співпраця у боротьбі з екологічною злочинністю.

До кола суб'єктів, з якими співпрацюють суб'єкти розслідування належать: оперативні підрозділи Національної поліції (95 %); Держекоінспекція та Держрибагентство (91 %); Управління авіації та поліції на воді Національної поліції України (89 %); прокуратура (73 %); громадськість (64 %);

Така співпраця спрямована на отримання необхідної інформації про факти, пов'язані з незаконним водним добувним промислом, та визначення розмірів шкоди, завданої цією протиправною діяльністю (83 %).

Відповідно до п. 5 ст. 7 Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність», підрозділи, які здійснюють ОРД, зобов'язані взаємодіяти між собою [5]. Наведене положення визначає загальні умови співпраці оперативних підрозділів Національної поліції України з іншими суб'єктами оперативного-розшукової діяльності, такими як спеціальні підрозділи по боротьбі з корупцією та організованою злочинністю, оперативно-технічні, оперативного документування, оперативні підрозділи Служби безпеки України та інші. Як бачимо питання, що виникають у процесі співпраці з органами охорони довілля у Законі не врегульовані [6, с. 186].

Варто зазначити, що у разі здійснення взаємодії оперативних підрозділів з іншими правоохоронними органами, установами, організаціями та громадськістю у протидії незаконному зайняттю рибним, звіриним або іншому водному добувному промислу, на основі нормативних документів чи узгоджених документальним чином дій, така взаємодія є процесуальною. Непроцесуальна взаємодія оперативних підрозділів з іншими правоохоронними органами, установами, організаціями та громадськістю, полягає в обміні інформацією, одержанні повідомлень про можливі факти незаконного водного добувного промислу, а також осіб, які до цього причетні. Також до непроцесуальних форм варто віднести одержання слідчим/дознавачем консультацій від фахівців стосовно: нормативних документів, що регламентують

водну добувну діяльність; організації контролю та обліку рибоохоронної діяльності; характеру документів, що відображають діяльність рибних підприємств, порядку й особливостей документообігу; змісту питань для проведення експертного дослідження.

Визначено, що взаємодія під час розслідування незаконного зайняття рибним, звіриним або іншим водним добувним промислом зводиться до:

– направлення контрольно-наглядовими органами у сфері охорони довкілля, водних об'єктів матеріалів (їх копій) заходів рибоохоронної роботи, які містять ознаки кримінального правопорушення, до органів поліції; проведення спільних заходів з метою виявлення та припинення фактів незаконного водного добувного промислу (90 %). Орган державного нагляду (контролю) у сфері охорони навколишнього природного середовища, його службова (посадова) особа у разі виявлення при здійсненні повноважень діяння у сфері охорони навколишнього природного середовища, яке містить ознаки кримінального правопорушення, зобов'язані невідкладно, але не пізніше трьох робочих днів з часу оформлення матеріалів заходу нагляду (контролю) уповноваженою службовою особою органу державного нагляду (контролю) у сфері охорони навколишнього природного середовища, надіслати територіальному органу поліції або Служби безпеки України за місцем вчинення кримінального правопорушення та з урахуванням підслідності, передбаченої ст. 216 КПК України, повідомлення про вчинення кримінального правопорушення [7];

– обміну інформацією, яка становить оперативний інтерес під час розслідування, розкриття кримінального правопорушення; постійне взаємне інформування про обстановку на території обслуговування, про виявлені порушення рибоохоронного законодавства та результати їх розгляду (83 %). Орган поліції, прокуратури відповідного рівня кожного року надсилає (за наявності) відповідному органу державного нагляду (контролю) у сфері охорони навколишнього природного середовища пропозиції щодо включення до проєкту плану заходів державного нагляду (контролю) відповідного органу державного нагляду (контролю) у сфері охорони навколишнього природного середовища

на об'єктах контролю. До таких пропозицій (за наявності згоди слідчого та/або прокурора на розголошення відомостей досудового розслідування) можуть бути долучені засвідчені належним чином копії матеріалів, одержаних під час здійснення досудового розслідування, що обґрунтовано вказують на допущені службовими або іншими особами об'єкта контролю порушення вимог природоохоронного законодавства. Такі матеріали підлягають урахуванню та використанню відповідно до вимог законодавства при проведенні заходів державного нагляду (контролю) з метою надання повної, всебічної та неупередженої оцінки можливим обставинам порушень вимог природоохоронного законодавства. Орган державного нагляду (контролю) у сфері охорони навколишнього природного середовища у разі потреби, у тому числі з метою відшкодування шкоди, усунення інших негативних наслідків, заподіяних кримінальним правопорушенням, звертається до органу прокуратури щодо представництва інтересів держави в суді [7];

– залучення спеціалістів Держрибоохорони до проведення слідчих (розшукових) дій (одержання суб'єктом розслідування консультацій від фахівців щодо: нормативної документації, що регламентує діяльність, яка підлягає перевірці; технологій незаконного видобування, організації контролю за водними об'єктами; документів, які відображають діяльність рибпідприємства й особливостей вилову; надання переліку питань під час проведення експертного дослідження), огляду речових доказів про факти незаконного водного добувного промислу, а також розгляду інших питань, що виникають при виконанні органами поліції (71 %). Спеціалісти можуть бути залучені для огляду місця події, встановлення обставин вчинення злочину за ініціативою уповноважених осіб органів поліції або прокуратури під час проведення кримінального розслідування, а також в інших випадках, передбачених законодавством.

Взаємодія під час розслідування незаконного зайняття рибним, звіриним або іншим водним добувним промислом складається з трьох елементів, а саме: взаємодія оперативних підрозділів Національної поліції з іншими правоохоронними органами; взаємодія оперативних підрозділів Національної поліції з установами

та організаціями, до завдань яких віднесено забезпечення екологічної безпеки та сприяння діяльності правоохоронних органів; взаємодія оперативних підрозділів Національної поліції з громадськістю.

Ефективність боротьби зі злочинністю залежить від співпраці оперативних підрозділів Національної поліції з іншими правоохоронними органами. Важливим чинником, що вимагає співпраці, є обмін інформацією, який дозволяє ефективно використовувати отриману оперативну інформацію. Це підтверджує актуальність наукових досліджень щодо співпраці оперативних підрозділів з іншими суб'єктами боротьби зі злочинністю як важливої складової організаційного забезпечення їх діяльності у сфері захисту прав особи та суспільства за допомогою правоохоронних засобів. До кола суб'єктів, з якими співпрацюють оперативні підрозділи Національної поліції України під час розслідування таких кримінальних правопорушень, особливо її організованих форм, належать: оперативні підрозділи Служби безпеки України (91 %), Державної прикордонної служби України (89 %). Завдання такої взаємодії полягає в посиленні протидії рибному браконьєрству, зокрема міжобласного та транснаціонального характеру, які мають корумповані зв'язки, а також у попередженні, виявленні та розслідуванні вказаної категорії кримінальних правопорушень. Реалізація цього завдання досягається проведенням спільного аналізу стану, структури рибної злочинності, причин і умов, що сприяють цій протиправній діяльності, прогнозування тенденцій поширення; обміном оперативною інформацією, що становить інтерес для боротьби з незаконним водним добувним промислом; розробкою та реалізацією спільних планів, а також проведенням узгоджених оперативно-розшукових, профілактичних та інших заходів [8, с. 341].

Формами взаємодії оперативних підрозділів Національної поліції з іншими правоохоронними органами під час розслідування незаконного вадження у формі процесуального керівництва.

го зайняття рибним, звіриним або іншим водним добувним промислом є:

- організація та проведення загальних тематичних засідань, оперативних нарад керівників правоохоронних органів чи їх уповноважених заступників з метою обговорення проблем і визначення їх рішень щодо протидії видобку та реалізації водних ресурсів (85 %);

- спільна розробка нормативно-правових актів, участь у круглих столах щодо здійснення взаємодії та проведення необхідних заходів з метою врегулювання питань щодо легалізації видобутку водних ресурсів (53 %);

- створення слідчо-оперативних груп з розслідування вказаної категорії кримінальних правопорушень та активна участь представників правоохоронних органів у їх діяльності (87 %);

- участь у проведенні спільних заходів щодо комплексного використання сил і засобів з метою недопущення незаконного водного добувного промислу (91 %);

- взаємне оперативне інформування правоохоронними органами один одного та обмін необхідною інформацією про факти готування чи здійснення незаконного водного добувного промислу, а також шляхів його незаконного збуту як усередині держави, так і за кордон (83 %).

Таким чином, з урахуванням викладеного необхідно наголосити, що Серед суб'єктів виявлення, розслідування та протидії незаконному зайняттю рибним, звіриним або іншим водним добувним промислом основна роль належить Держекоінспекції, Держрибагентству, Управлінню авіації та поліції на воді Національної поліції України, громадськості (громадські інспектори рибоохорони), а також оперативним підрозділам Національної поліції, які мають повноваження здійснювати профілактичну діяльність, виявляти та припиняти порушення, встановлювати причини та умови, що сприяють вчиненню правопорушень, та приймати заходи для їх усунення. Також слідчий співпрацює з прокурором який здійснює нагляд за дотриманням екологічного законодавства у межах кримінального про-

ЛІТЕРАТУРА:

1. Організація роботи слідчо-оперативної групи : навч. посіб. / Л. Д. Удалова, Ю. В. Сухомлин, А. С. Симчук, М. Й. Кулик, В. В. Зарубей. Київ : Нац. акад. внутр. справ, 2020. 504 с.
2. Одерій О. В. Проблеми теорії та практики розслідування злочинів проти довкілля : автореф. дис...докт.

юрид. наук : 12.00.09. Харків, 2015. 42 с.

3. Кузьмічов В. С., Черноус Ю. М. Слідча діяльність: характеристика та напрями удосконалення : монографія. Київ : НІЧЛАВА, 2005. 448 с.

4. Інструкція з організації взаємодії органів досудового розслідування з іншими органами та підрозділами Національної поліції України в запобіганні кримінальним правопорушенням, їх виявленні та розслідуванні : Наказ Міністерства внутрішніх справ України від 07.07.2017 р. № 575. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0937-17#Text>

5. Про оперативно-розшукову діяльність: Закон України від 18.02.1992 р. № 2135-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2135-12#Text>

6. Одерій О. В. Екологічна безпека в Україні: криміналістичний аспект. *Вісник Луганського державного університету внутрішніх справ імені Е. О. Дідоренка*. 2013. № 4 (65). С. 181–188.

7. Порядок взаємодії між органами прокуратури, Національної поліції України, Служби безпеки України, уповноваженими органами державного нагляду (контролю), державними спеціалізованими установами під час виявлення та здійснення досудового розслідування кримінальних правопорушень проти довілля : наказ Офісу Генерального прокурора, МВС України, СБУ, Міністерства захисту довкілля та природних ресурсів України, Міністерства аграрної політики та продовольства України від 16 черв. 2022 р. № 94/363/150/226/356. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v094_905-22#Text

8. Омельченко О. С. Координація діяльності та взаємодія підрозділів ОВС з правоохоронними органами України у протидії організованій злочинності. *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*. 2014. № 1. С. 338–345.